

Dr.h.c. mult. prof. Ing. Miroslav BADIDA, PhD.

doc. Ing. Lýdia SOBOTOVÁ, PhD.

Ing. Tibor DZURO, PhD.

STROJÁRSKA VÝROBA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE I.

2016

Recenzenti:

prof. Mgr. Juraj Ladomerský, CSc., (SK)

Fakulta prírodných vied, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

prof. Ing. Emil Spišák, CSc., (SK)

Strojnícka fakulta, Technická univerzita v Košiciach

prof. Ing. Dušan Šebo, PhD., (SK)

SEBEX, Slovakia s.r.o., Košice

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť textu nesmie byť použitá na ďalšie šírenie akoukoľvek formou bez predchádzajúceho ohlasu autorov. Za odbornú náplň odborného textu zodpovedajú autori.

Jazyková úprava textu: Mgr. Miroslava Badidová

Návrh obálky: Ing. Tibor Dzuro, PhD.

Vydavateľ: Strojnícka fakulta, TU v Košiciach, Letná 9, 042 00 Košice

Tlač: elfa, s.r.o., Park Komenského 7, 040 01 Košice-Sever

STROJÁRSKA VÝROBA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE I.

© Dr.h.c. mult. prof. Ing. Miroslav Badida, PhD.

© doc. Ing. Lýdia Sobotová, PhD.

© Ing. Tibor Dzuro, PhD.

Monografia vznikla na základe riešenia projektu KEGA 048TUKE-4/2015 Transfer poznatkov z vedecko-výskumnej činnosti do multimedialneho vzdelávacieho procesu v predmete „Životné prostredie a strojárská výroba“ a projektu VEGA 1/0537/15 Výskum vplyvu vybraných parametrov pracovného prostredia na pracovnú výkonnosť a produktivitu.

ISBN 978-80-553-3019-8

Obsah

PREHĽAD SKRATIEK.....	11
ÚVOD.....	15
1 SYSTÉMOVÝ KONFLIKT MEDZI ŽIVOTNÝM PROSTREDÍM A POTREBAMI CIVILIZÁCIE.....	19
1.1 Neživé prostredie (zem, voda, vzduch)	19
1.2 Živé prostredie (prírodný ekosystém)	20
1.3 Umelé prostredie (prostredie vytvorené človekom)	21
1.4 Zaťaženie prírodného životného prostredia umelým prostredím človeka	24
1.5 Zaťažovanie umelého prostredia	27
1.6 Zaťažovanie životného prostredia ako mechanizmus vplyvov a následkov	27
1.7 Zaťažovanie životného prostredia	28
2 KRITICKÉ ENVIRONMENTÁLNE OBLASTI PRIEMyselNEJ VÝROBY.....	33
2.1 Vstup	35
2.2 Výrobný proces	38
2.3 Výstup	40
2.3.1 Technika vhodného výberu	41
2.4 Recyklácia a recyklačné technológie	42
3 STROJÁRSKA VÝROBA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE.....	49
3.1 Strojárstvo v štruktúre priemyselnej výroby Slovenska.....	49
3.1.1 Profil odvetvia strojárstva Slovenskej republiky	51
3.2 Environmentálna politika v strojárstve	55
3.2.1 Model udržateľného rozvoja	57
3.3 EKO - antroposofistická ideológia strojárkeho výrobného procesu	61
3.4 Strojársky výrobný proces	65
3.4.1 Strojársky výrobný proces	65
3.4.2 Systémový model výrobného procesu.....	72
3.5 Strojárske technológie a ich vplyv na životné prostredie	72
3.5.1 Obrábanie	73
3.5.1.1 Sústruženie	75
3.5.1.2 Frézovanie.....	76
3.5.1.3 Vŕtanie	79

3.5.1.4.	Hobľovanie	80
3.5.1.5.	Obrážanie	81
3.5.1.6.	Preťahovanie a pretlačovanie	81
3.5.1.7.	Brúsenie	82
3.5.1.8.	Jemné dokončovanie povrchov.....	83
3.5.1.9.	Obrábanie v systéme environmentálneho inžinierstva	84
3.5.1.10.	Zhrnutie - vplyvy technológie obrábania na životné prostredie.....	106
3.5.2	Tvárnenie.....	108
3.5.2.1.	Plošné tvárnenie.....	115
3.5.2.2.	Objemové tvárnenie.....	125
3.5.2.3.	Zhrnutie - vplyvy technológie tvárnenia na životné prostredie	132
3.5.3	Zváranie	136
3.5.3.1.	Zhrnutie - vplyvy technológie zvárania na životné prostredie	151
3.5.4	Povrchové úpravy	153
3.5.4.1.	Zhrnutie - vplyvy technológie povrchových úprav na životné prostredie.....	174
3.5.5	Zlievanie	176
3.5.5.1.	Rozdelenie operácií zlievania	176
3.5.5.2.	Procesy a riziká v priemysle odlievania kovov	177
3.5.5.3.	Špecifické zdravotné riziká v zlievarňach	182
3.5.5.4.	Zhrnutie - vplyvy technológie zlievania na životné prostredie	186
3.5.6	Technológia tepelného spracovania	188
3.5.6.1.	Zariadenia na tepelné spracovanie a chemicko-tepelné spracovanie	193
3.5.6.2.	Vplyv tepelného spracovania na životné prostredie.....	197
3.5.6.3.	Zhrnutie - vplyvy technológie tepelného spracovania na životné prostredie	203

4	HODNOTENIE ENVIRONMENTÁLNEJ ÚROVNE STROJÁRSKÝCH TECHNOLOGIÍ A OBJEKTŮV	207
4.1	Všeobecne o metódach hodnotenia	209
4.2	Niektoré významnejšie metódy.....	212
4.2.1	Metóda komparačnej analýzy	212
4.2.2	Metóda krížovej matice interakcií	215
4.2.3	Metóda poradia	216
4.2.4	Alokačná metóda	218
4.2.5	Metóda známkovania	219
4.2.6	Metóda párového hodnotenia	222
4.2.7	Tímové expertné hodnotenie - metóda Delfy	227
4.2.8	Metóda frekvenčnej analýzy.....	228
4.2.9	Metóda diskriminačnej analýzy.....	230
4.2.10	Metóda multikriteriálneho hodnotenia zaťaženia životného prostredia	232
4.2.11	Simulačné modely procesov znečisťovania zložiek životného prostredia vplyvom strojárskych a iných výrobných	237
4.2.11.1.	Simulačný model znečisťovania ovzdušia vplyvom strojárskych výrobných.....	237
4.2.11.2.	Simulačný model šírenia emisií a imisií hluku v exteriéri výrobných spoločností.....	242
4.2.12	Metóda fuzzy logiky a verbálnych výrokov.....	250
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	257